

Asia: VN/33260/2024

Lausuntopyyntö työryhmän mietinnöstä; Ihmiskauppadirektiivin muutosdirektiivin täytäntöönpano

Lausunnonantajan lausunto

1. Huomiot rikoslain 25 luvun 3 §:ään ehdotettavasta muutoksesta (sijaissynnyttäjäksi saattamista koskevan teon tarkoituksen lisääminen ihmiskauppaa koskevaan pykälään)

Suomen Asianajajat kiittää mahdollisuudesta lausua työryhmän mietinnöstä 2025:45; Ihmiskauppadirektiivin muutosdirektiivin täytäntöönpano.

Yhtenä Suomen Asianajajien sääntömääräisenä tehtävänä on seurata oikeuskehitystä maassa ja lausuntoja antamalla sekä aloitteita tekemällä tarjota kokemuksensa yhteiskunnan käytettäväksi. Suomen Asianajajien oikeuspoliittisen työn lähtökohta on oikeusvaltion turvaaminen. Lausunnoissaan Suomen Asianajajat pyrkii painottamaan oikeusvaltioperiaatteen toteutumiseen, oikeusturvaan sekä oikeuden saavutettavuuteen, perus- ja ihmisoikeuksien sekä asianajajakunnan itsenäisyyden ja riippumattomuuden turvaamiseen liittyviä näkökulmia.

Pyydettyinä lausuntona Suomen Asianajajat esittää seuraavaa:

Suomen Asianajajat pitää rikoslain 25 luvun 3 pykälään ehdotettuja muutoksia kannatettavana ja perusteltuina. Legaliteettiperiaate huomioon ottaen on selkeää, että muutos tehdään ottamalla 25 luvun 3 pykälään sijaissynnyttäjäksi saattaminen yhdeksi ihmiskaupparikoksen tarkoitukseksi.

2. Huomiot rikoslain 25 lukuun ehdotettavasta uudesta kriminalisoinnista (ehdotettava uusi 3 d §: ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttö)

a) Rangaistavuuden ala

b) Rangaistusasteikko

c) Muut huomiot

Rikoslain 25 lukuun ehdotettava uusi 3 d pykälä ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttö on niin ikään kannatettava ja tarpeellinen.

a) Rangaistavuuden ala vaikuttaa riittävän laajalta.

b) Teon rangaistusasteikko on suhteellisen lievä ja oikeansuuntaisessa suhteessa myös varsinaiseen ihmiskaupparikokseen ja törkeään ihmiskaupparikokseen.

c) Säännöksen soveltamisessa voi olla haasteita johtuen säännösten osittaisista päällekkäisyyksistä rikoslain 20 luvun 8 pykälän säännöksen kanssa. Teon tunnusmerkistö ei ole kovin selkeä viittauksineen ihmiskaupparikokseen, mutta tärkeä kriminalisointi haavoittavassa asemassa olevien uhrien kannalta vahvistaen heidän vapauden, koskemattomuuden ja yksityiselämän suojaa.

3. Huomiot rikoslain 25 luvun 10 §:ään ehdotettavasta muutoksesta (ehdotettavaa uutta ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskevaa kriminalisointia koskeva lisäys oikeushenkilön rangaistusvastuun soveltamisalaan)

Myös rikoslain 25 luvun 10 pykälään ehdotettava muutos oikeushenkilön rangaistusvastuun soveltamisalan ulottaminen ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöön on kannatettava ja perusteltu.

4. Huomiot pakkokeinolakiin ja poliisilakiin ehdotettavista muutoksista

Suomen Asianajajat suhtautuu kriittisesti pakkokeinolakiin ja poliisilakiin ehdotettuihin muutoksiin. Etenkin kun kysymys on 25 luvun 3 d pykälän mukaisesti ehdotetusta teosta, jossa rangaistusasteikko on sakosta yhteen vuoteen vankeutta. Pakkokeinojen, etenkin salaisten pakkokeinojen, soveltamisalaa ei tule laajentaa vaivihkaa niin, että soveltamisalaan lisätään yksittäisiä lievällä rangaistusasteikolla rangaistavia rikoksia. Suomen Asianajajat kehottaa pohtimaan kriittisesti, olisiko ehdotetut pakkokeinot edes tosiasiasa tehokkaasti käytettävissä nyt säädeltyjen rikosten selvittämiseen. Perusoikeuksiin puuttumisen kynnys tulee asettaa riittävän korkealle. Nyt ehdotettu rikos ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttö ei ole rinnastettavissa vakavuudeltaan rangaistusasteikonkaan osalta panttivangin ottamisen valmisteluun tai törkeän ryöstön valmisteluun. Suhteellisuusperiaate huomioden pakkokeinolain 10 luvun 6 pykälän mukaisen televalvonnan ja saman luvun 14 pykälän mukaisen peitelty tiedonhankinnan sallimista 25 luvun 3 d pykälässä säädetyn rikoksen tutkinnassa tulisi vielä arvioida uudelleen.

5. Huomiot oikeudenkäymiskaareen ja esitutkintalakiin ehdotettavista muutoksista

Suomen Asianajajat kannattaa lähtökohtaisesti esitutkintalakiin ja oikeudenkäymiskaareen ehdotettuja muutoksia siitä, että asianomistajan kuulustelut voidaan tallentaa ja niitä käyttää todisteena oikeudenkäynnissä edellyttäen kuitenkin, että tosiasiallisesti turvataan epäillylle vastakuulustelu-oikeus. Suomen Asianajajat kiinnittää huomiota siihen, että koska ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttörikoksessa ehdotettu rangaistusasteikko lähtee sakosta, rikoksesta epäilty ei saa esitutkintaan ROL:n mukaista puolustajaa. Tämä tarkoittanee käytännössä sitä, että vastaaja on esitutkinnassa ilman avustajaa ja tämä saattaa vakavasti vaarantaa hänen mahdollisuutensa tehokkaaseen vastakuulustelu-oikeutensa käyttöön asiassa. Tämä asettaa vastuuta poliisille siitä, että epäillylle tosiasiasa selvitetään vastakuulustelumahdollisuuden ainutkertaisuus ja tarkeys esitutkintavaiheessa. Mietinnössä on hyvin perusteltu tallenteisiin turvautuminen asianomistajan kannalta edellytysten täytyessä oikeudenkäynneissä ja kriteerit (jos kuuleminen vaarantaisi terveytensä tai aiheuttaisi muuta vastaavaa merkittävää haittaa) ovat yhdenmukaiset rikoslain 20 luvun 1–5 tai 8–16 pykälien tai 25 luvun ihmiskaupparikosten kanssa. Tosin tallenteiden käyttöön on lähtökohtaisesti suhtauduttava pidättyväisesti ja varmistettava, että syytetyllä on ollut tosiasiasa mahdollisuus vastakuulustelu-oikeutensa käyttämiseen.

6. Huomiot ihmiskauppadirektiivin muutosdirektiivin säännöksistä, joiden ei mietinnössä katsota edellyttävän lainsäädäntömuutoksia

a) 11 artikla

b) muut muutosdirektiivin säännökset

Suomen Asianajajat ei katso muiden ihmiskauppadirektiivien muutosdirektiivin säännösten edellyttävän lainsäädäntömuutoksia. Ihmiskaupan uhreille on jo ihmiskaupan auttamisjärjestelmä ja muita kattavia sekä tehokkaasti toimivia tukipalveluja sekä viranomaisyhteistyötä liittyen direktiivin 11 artiklaan.

7. Huomiot ehdotusten vaikutuksista

Ehdotetuille muutoksille on käytännön tarvetta, erityisesti rikoslain 25 luvun 3 d kattaa tekoja, jotka ovat ihmiskaupparikoksen tunnusmerkistön edellytysten täyttymisen monitahoisuuden vuoksi jääneet tuomitsematta ja rikoksen uhri on jäänyt ilman mahdollisia korvauksia. Toisaalta vastaajan oikeusturvan kannalta on tärkeää, että esitutkintavaiheessa nyt säädeltyjen rikosten epäillylle selvitetään riittävästi määrin heidän oikeuksiaan asiassa etenkin, kun on kysymys niin lievästä rikoksesta, johon ei välttämättä teon tunnusmerkistöön liittyvistä vaikeuksista huolimatta saa oikeusapua eikä puolustajaa.

8. Muut huomiot

Rikoslain 25 luvun ihmiskaupparikossäännösten soveltamisesta on vielä suhteellisen vähän oikeuskäytäntöä. Mietintö sinänsä helpottaa säännösten ymmärtämistä ja soveltamista käytännössä.

Enne Heidi
Suomen Asianajajat